

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 33 Volume: 7 Issue: 33

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARDA MÜZİK TERAPİ YÖNTEMLERİNDE KULLANILAN MÜZİK ALETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN INVESTIGATION OF USING MUSICAL INSTRUMENTS IN MUSIC THERAPY METHODS ON MENTALLY RETARDED CHILDREN

Günsu YILMA*

Öz

Bu araştırma, zihinsel engelli çocuklar üzerinde müzik terapi esaslı müzik aletleri bazında tedavileri incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sırasında birçok kaynaktan yararlanılmış, ayrıca, yurt dışında müzik terapi içerisinde kullanılan çeşitli tedavi yöntemleri esas alınarak, zihinsel engelli çocuklar üzerinde herhangi bir müzik aleti ile ne tür bir tedavi yöntemi kullanıldığı incelenmiştir. Daha sonra bu müzik aletlerini sınıflandırma yoluna gidilmiş, ortak ya da nadir olarak kullanılan müzik aletleri belirlenmiş ve ne tür bir metod içerisinde kullanıldıkları incelenmiştir. Ayrıca konu ile ilgili faaliyet gösteren kuruluşların müzik terapi bazlı çalışmaları ve izledikleri yöntemlere de araştırma içerisinde yer verilmiştir. Araştırmada dünyaca kabul edilen beş farklı müzik terapi metodu incelenmiş, zihinsel engelli çocuklar üzerinde enstrüman destekli müzik terapinin faydaları üzerine çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müzik Terapi, Engelli, Zihinsel Engelli Çocuk, Müzik Aletleri.

Abstract

This survey, has been researched on the purpose of on mentally retarded children based on music therapy with musical instruments. During in this survey, imposed on so many source. In addition, the various treatments used abroad within music therapy methods, based on mentally disabled children with any musical instrument what kind of treatment method used is examined. Then, these instruments are classified and investigated common or rare instruments designated and what kind of instruments are used in a method. Also follow on the subject of the organizations operating the instrument and the music therapy-based studies. In the study, five different music therapy globally accepted method is studied and have been made a various suggestions on the instrument-assisted to mentally handicapped children on the benefits of music therapy.

Keywords: Music Therapy, Handicapped, Mentally Retarded Children, Musical Instruments.

1. Giriş

Engel, insan yaşamını kısıtlayan önemli bir durumdur. Anne karnından, doğum sırası ve sonrasında veya sağlıklı bir yaşam sürerken elim bir kaza sonucundan dolayı her insan, yaşamı boyunca birer engelli aday olarak hayatını sürdürmektedir. Çeşitli engel türlerine sahip birey, hayat ile iç içe bir yaşam sürebilme, sosyal anlamda daha aktif bir birey olarak yer alma çabası içerisinde olmalıdır.

* Arş. Gör. , Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü

Engelli terimi günümüze kadar birçok şekilde karşımıza çıkmaktadır. En belirgin tanımı ile engelli; Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO), daha çok sağlık yönüne ağırlık veren ve sınıflandırma yapan tanımıdır. Bu tanıma göre engelli;

- Noksanlık (Impairment): "Sağlık bakımından 'noksanlık', psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlığı veya dengesizliği ifade eder."
- Özürlülük (Disability): "Sağlık alanında 'sakatlık', bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumunu ifade eder."
- Maluliyet (Handicap): "Sağlık alanında 'maluliyet', bir noksanlık veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade eder." şeklinde tanımlanmaktadır¹.

Ülkemizde 5378 sayılı özürlüler (engelliler) kanununa göre ise engelli;

"Doğuştan veya sonradan gelen hastalıklar veya kaza sonucu oluşan sakatlıklar (vücudun görsel/işlevsel/işitsel/zihinsel/ruhsal farklılıkları) öne sürülerek toplumsal /yönelimsel tutum ve tercihler sonucu yaşamın birçok alanında kısıtlanan, engellerle karşılaşan kişilere denir"².

Günümüzde birçok engelli türü vardır. Bunlardan bazıları, ortopedik, görme, işitme ve konuşma, zihinsel, fiziksel, otistik (otizm) ve süregen hastalıklılardır. Ortopedik engellilerin yaygınlığı başta olmak üzere zihinsel engelliliğin de ülkemizde en yaygın engellilik türünden biri olduğu söylenebilir. Zihinsel Engellilik Birliği'nin (AAMR) 1992 yılında yayımlanan dokuzuncu kitapçığındaki tanımına göre zihinsel engellilik, "Gerizekalılık hali hazırdaki işlevlerde önemli sınırlılıkları göstermektedir. Bu zihinsel işlevlerde önemli derecede normal altı, bunun yanı sıra uyumsal beceri alanlarından (iletişim, özbakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal yararlılık, kendini yönetme, sağlık ve güvenlik, işlevsel akademik beceriler, boş zaman ve iş)iki ya da daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur. Gerizekalılık18 yaşından önce ortaya çıkmaktadır."(Eripek,1996:84).

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü ile birlikte 2002 yılında yayımlanmış olduğu araştırma sonuçlarına göre ülkemizde 8.431.937 kişi engelli olarak yaşamını sürdürmektedir³. Tufan ve Arun'un ikincil bir analizde ele aldığı Türkstat araştırmasına göre, bu nüfus içerisinde zihinsel engelli bireylerin sayısı 331.343'tür ve 2002 yılı itibariyle 0-9 yaş grubundaki çocukların %1,54'ü ve 10-18 yaş grubundakilerin %1,96'sı bir şekilde engellidir(Tufan, Arun,2006:28). Ayrıca 2002 yılında yayımlanan Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın Devlet İstatistik Enstitüsü ile ortaklaşa sürdürdükleri bu araştırmada 18 yaşının altındaki birey zihinsel engelli çocuk olarak tabir edilir⁴. Ayrıca araştırmanın ana konusu oluşturan zihinsel engelli çocukların ülkemizdeki engelli nüfusuna oranını ise Özgür, "Bugün ülkemizdeki engelli çocukların genel nüfustaki oranı %14 olarak kabul edilmektedir.(Özgür, 2008:2)" şeklinde ifade etmektedir. Zihinsel engelli çocuk kavramı ise; "Gelişim süreci içinde zeka düzeyinin normalin altında olmasının yanı sıra uyumsal davranışlarda da yetersizlik gösterme durumudur. Ayrıca zihinsel engellileri zeka ve uyumsal davranışlarında yetersizliklerin olması yanında eğitim performanslarının da önemli derecede gerilik gösteren çocuklar" şeklinde de tanımlanmıştır (Federal Register, 1977, Akt. Akçamete, 2002:117).

Zihinsel engelli çocuklar; sahip oldukları zeka puanları doğrultusunda eğitilebilir, öğretilir ve ileri derecede zihinsel engelli olarak üç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu

¹Canan Koca (2010). Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu,Dünya Engelliler Vakfı, s. 4., İstanbul.

² Age, s. 4.

³ T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi, Özürlülük Arş. Ve İstatistik Daire Bşk. (2002). Özürlülük Araştırmaları, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri, Ankara.

⁴ T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi, age, 11.

sınıflandırmalar çeşitli zeka ölçekleri doğrultusunda yapılmaktadır. Kısaca bahsetmek gerekirse;

Eğitilebilir (hafif derece) zihinsel engelli çocuklar; zeka bölümleri çeşitli ölçeklerle sürekli olarak (45-75) arasında olan engelli grubudur. Bazı özel eğitimci ve alanında uzman kişiler bu bireyleri hafif derecede zihinsel engelli bireyler olarak da tanımlanmaktadır. Rehabilitasyon ya da özel eğitime tamamen muhtaç değillerdir. "Gerilik derecesine göre 8-12 yaş düzeyinde zekaya sahip olabilirler,6. Sınıf düzeyinde akademik çalışmalar yapabilirler(Özgür, 2008:190)". Kaynaştırma eğitimlerine dahil olabilirler ya da herhangi örgün bir okul eğitimine ek olarak rehabilitasyon ve özel eğitim alabilirler.

Öğretilebilir zihinsel engelli çocuklar; zeka puanı (25-44) arası değişen, sağlık kurumlarıyla iş birliği içerisinde gerçekleştirilebilecek özel eğitim ve rehabilitasyona muhtaç olan zihinsel engelli grubudur. Akademik çalışmaları sınırlı düzeyde olup; basit düzeyde konuşmayı öğrenebilirler. Ayrıca bu bireyler sınırlı ve monoton işleri yapabilirler.

İleri derecede zihinsel engelliler; zeka puanlarının (0-25) arasında değişiklik gösterebilen, klinik bakıma muhtaç, hayata kesinlikle uyum sağlayamayan ve sağlık kurumlarında devamlı klinik bakıma ihtiyacı olan engelliler olarak tanımlanabilir. Özgür'ün çok ağır derecede zihinsel engellilik olarak da tanımladığı bu türdeki çocukların zeka gelişimleri 0-2 yaş düzeyindedir(Özgür, 2008:189).

Bu sınıflandırmalar ile yapabilirlikleri doğrultusunda bir doğru orantı kurmak sözü konusu olabilir. Örneğin, eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar, öğretilebilir ve ileri derecede zihinsel engelli türlerinden daha yüksek zeka puanlarına sahip oldukları için öz-bakım, uyum, sosyal ve akademik becerilerde daha ileride olabilir. Diğer bir deyişle, ileri derecede zihinsel engelli çocukların zeka puanları öğretilebilir ve eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara kıyasla daha düşük olduğundan yine öz-bakım, uyum, sosyal ve akademik becerilerde daha geride bir performans sergilemeleri mümkün olabilir.

Sergileyecekleri tutum, davranış ve performans her ne olursa olsun, Müzik Terapi'nin, zihinsel engelli çocukların kendi sınırlılıkları doğrultusunda olumlu farklılıklar gösterebilmeleri açısından önemli bir tedavi yöntemi olduğu söylenebilir. İşte bu noktada, müzik terapi, engelli bireylerin çeşitli sorunlarını çözmede ve yaşama daha sıkı tutunmalarında önemli bir araç olabilir. Yüzyıllar boyunca süregelen bir tedavi yöntemi olan müzik terapi, yaşlı, genç, engelli, engelsiz birçok kişiye uygulanmış ve uygulanmaktadır.

Özellikle araştırma alanı içerisinde yer alan zihinsel engelli çocukların, müzik terapi ile tanışmaları; aktivite içerisinde yer alma, başarıma duygusunun gelişiminin yanısıra; psiko-motor, sosyal beceri, iletişim, uyum becerileri gelişimine de katkı sağlama açısından önemlidir. Çünkü müzik terapi, onların keşfedilmemiş becerilerini sergilemeye fırsat tanımaktadır. Böylece iletişim gücü yüksek daha aktif bireyler olabilmeleri açısından müzik terapi aracılığı ile geliştirilen müzikal deneyimler, özgüven gelişimine de katkı sağlamada önemli bir rol oynamaktadır.

2. Müzik Terapi

Müzik ile tedavinin eski çağlardan günümüze kadar uzandığı tarihsel bir geçmişi vardır. Şaman ve şamanizmde, şaman aracılığı ile yapılan dinsel törenlerde kötü ruhların hastaların bedeninden çıkması için tütsü eşliğinde söylenen şarkılar, yapılan müzik, ritim, dans- bir nevi müzik ile tedavi niteliğindedir. M.Ö. III. yüzyıldan sırasıyla Antik Dönem, Eski Yunan, Çin, Mısır'a kadar süregelen müzik ile tedavi Avrupa'ya da sıçramış, Orta Çağ'dan XX. yüzyıla kadar çeşitli yöntemler ve uygulamalar ile günümüze kadar sürmüştür.

Yüzyıllar boyu süre gelen müzik ile tedavi Eski Türkler'de de uygulanmıştır. Her dönemde olduğu gibi müzik ile tedavide araç olarak ses, ritim ve enstrüman kullanılmıştır. Örnek olarak Şamanlar'da ses, zil ve çingiraklar, Eski Yunan'da *paignon* denilen müzik parçaları, Çin'de Lo isimli gong, Orta Çağ Avrupası'nda müzik eşliğinde dans kullanılmıştır.

Orta Asya Türkleri'nde kopuz ve saz müzik ile tedavide aracı olarak kullanılmıştır. Daha sonra Osmanlı'da çeşitli makamlar aracılığı ile sazendeler eşliğinde çeşitli yerlerde akıl hastaları başta olmak üzere engellilere de müzik ile tedavi uygulanmıştır.

On üçüncü yüzyıldan itibaren dünyada Arabistan'daki hastanelerde özel müzik odaları kurulmuştur. Hastalara bu odalarda müzik ile tedavi uygulanmıştır. Yine bu zamanlarda Amerika'da ise Kızılderili büyücülerin hastalara dini yakarışlar ve danslar eşliğinde şifa yöntemi olarak müzik ile tedavi yöntemini kullandıkları bilinmektedir(Antrim,2006:410). Müzik terapi, günümüzde bilindiği şekilde, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sırasında daha çok İngiltere'de olmak üzere bir grup müzisyenin hastaneleri gezip, savaşın getirdiği ruhsal ve fiziksel travma geçiren askerlere müzik yapımları ile son halini almıştır (Dunja, Pozgain, Filakovic,2005:290). Böylece müzik ile tedavi, eski zamanlardan günümüze kadar gelen ve gelişmekte olan bir müzik terapi yöntemi olmuş, kısa zamanda tüm dünyada kabul gören bir bilim dalı haline gelmiştir.

Çoban'a göre müzik terapi, "İnsandaki işitme melekelerini geliştiren, bunları kullanan ve kişinin tedavi edilmesine vesile olan bir yöntemdir. Batıda 'müzik terapi' veya 'müzikoterapi' adıyla da anılmaktadır (Çoban, 2005:27)." Dünya Müzik Terapi Federasyonu (TWFMT) 1997 yılında müzik terapiyi ise şöyle tanımlamaktadır: "Müzik terapi; fiziksel, ruhsal, zihinsel, sosyal ve kavramsal/bilişsel ihtiyaçları karşılamak için deneyimli müzik terapistler aracılığı ile birey ya da grup ile iletişimi sağlamak, arkadaşlık kurabilmek, öğrenmek ve güçlendirmek, dışa dönüklük, organize olmak ve diğer ilgili terapatik amaçlar doğrultusunda müzik kullanımı ve/veya sound, ritm, melodi ve armoni gibi müzikal elementleri içerir (Smith&Patey, 2003:1)." Dolayısı ile Müzik terapinin amacının, mevcut potansiyelleri geliştirebilmek ve/ya da gelişim fonksiyonlarını onarmak olduğu söylenebilir. Böylelikle birey, müzik terapi sırasında hem içsel olarak hem de gerek müzik terapist, gerek terapi arkadaşları gerek ise sosyal hayattaki çevresi ile fiziksel ve psikolojik olarak bütünleşir, sonunda, tedaviyi ya da rehabilitasyonu daha iyi bir yaşam sürebilmek açısından kabul etmiş olur.

1999 yılında Washington'da düzenlenen onuncu Dünya Müzik Terapi Kongresi'nde uluslararası kabul gören müzik terapinin beş önemli metodu açıklanmıştır. Bu metotlar sırasıyla; Madsen, Cotter ve Madsen'in 1968 yılında tanımladığı "Davranışsal Müzik Terapi", 1981 yılında Benenzon'un kendi adını taşıdığı "Benenzon Müzik Terapi (BMMT)", Goldberg'in 1995 yılında tanımladığı "TheBonnyMethod of GuidedImageryand Music (GIM)" ve son olarak aynı dönemlerde İngiltere'de Paul Nordoff ve CliveRobbins tarafından oluşturulan "Nordoff&Robbins Müzik Terapi" ve yine Nordoff-Robbins ile birlikte müzik terapinin bir diğer metodu olarak görülen Mary Priestley'in geliştirdiği "Analitik Müzik Terapi (AMT)"dir(Rachel, Smith&Helen, Patey, 2003:24).

Ayrıca Nordoff&Robbins ve Bonny Method of Guided Imagery and Music, metot olarak özellikle müzik terapi üzerinden geliştirilen son metotlar olmuşlardır. Bu iki metot hastaneler dışında daha çok müzik terapi merkezlerinde de uygulanan metotlardır. Diğer metotların çeşitli hastanelerde (ruh ve sinir hastalıkları, medikal hastaneler vb.) uygulanan ve uygulama alanlarının sınırlı olan metotlar olduğu söylenebilir. Dünyaca kabul gören bu beş müzik terapi metodu kısaca şu şekildedir:

Davranışsal Müzik Terapi; Madsen tarafından, Müzik terapi için davranışsal yaklaşım olarak belirtilmiştir (Madsen, 1968:15). Bu yaklaşım, müziğin kullanımı ve terapistin davranışı değiştirmedeki kişisel etkisi ile mümkündür. Davranışsal Müzik Terapi Metodu, müzik aracılığı ile olumsuz davranışları kontrol altına almak, bu davranışları analiz edebilmek ve davranışları müzik yolu ile iyileştirebilmek üzerine dayandırılmıştır. Gitar, piyano gibi müzik aletleri ile doğaçlamalar, şarkı söyleme vb. müzikal yaklaşımlar davranışsal müzik terapide kullanılmaktadır.

Benenzon Müzik Terapi (BMMT); Arjantin'li psikolog, müzisyen, besteci ve heykeltıraş Benenzon'un geliştirdiği bir metodur. Bu metod, 1966 yılından beri Latin ülkelerinin geniş bir bölümünde geliştirilmektedir. İlk müzik terapi çalışmaları Arjantin'de, bu yıllarda, Buenos

Aires ve Salvador Üniversitesi'nin Medikal Bilim Bölümü'nde Benenzon'un önderliğinde yapılmıştır. 1999 yılında metot Onuncu Dünya Müzik Terapi Kongresi'nde uluslararası kabul gören beş metot içerisine girmiştir. Metodun yaklaşımı, temel olarak psikoanalitiktir. Metodun özelliği, müziğin aracılığı ile klinik vakaları başarılı bir şekilde tedavi eden özelliğinin olmasıdır. Müziğin, aynı zamanda metodun içerisindeki yeri, psikoanalitik yaklaşım doğrultusunda rahatsızlığın gerilemesini göz önünde tutan bir faktör olması açısından önem taşımaktadır. Metotta örnek olarak, bireyin yalanları üzerine gidilerek düşünsel bir sistem kurulmaya çalışılır. Genetik ve biyolojik temeller üzerinden davranışsal ve mental düşüncenin derinine inilerek ilerleme kaydedilmesi tedavi açısından önemli olmak ile birlikte, amaç; insan özündeki sembolik değerler ve sübjektif olarak bulunan ipuçları üzerine gitmektir. Bu modeli iyi anlamak ve analiz edebilmek için müziğin ve soundun öncelikliğine yer verilmelidir (Wagner, 2007:146). Ayrıca metodun amacını Benenzon; "Amaç, hayatı daha kaliteli bir hale getirebilmek ve insan hayatında önemli bir yer tutan iletişim gücünü geliştirebilmektir (Benenzon, 2007:148)." şeklinde ifade etmiştir. Bu metot, dünyanın pek çok yerinde hastane ve kliniklerde de uygulanmıştır. 2007 yılında Lam'in yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre Amerika'da bu metodun kullanım sıklığı diğer metodlara göre en azdır. Diğerleri sırası ile; The Bonny Method of Guided Imagery and Music (GIM), Nordoff Robbins Music Therapy, Davranışsal Müzik Terapi ve Kliniksel Doğaçlama'dır. Diğer bir deyişle, kliniklerde yapılan doğaçlamalar, hastaları tedavi etmeye yönelik yapılan çalışmalar arasında en sık kullanılanıdır.

Lam'in, 2007 yılında yapmış olduğu çalışmada, Amerika Müzik Terapi Birliği'nin (AMTA) çalışma alanlarına dahil olan müzik terapi hizmeti veren hastaneler ve klinikler seçilmiş, bunların beş biriminde (Onkoloji, Pediatri, Yatan Hasta, Yoğun Bakım Ünitesi, Zihinsel Sağlık) servis içerisinde tedavi amaçlı kullanılan müzik aletleri belirlenmiştir. Yapılan bu araştırmanın sonuçlarına göre en çok kullanılan müzik aleti ses ve gitardır. Daha sonra sırası ile; davul(n=12), yardımcı perküsyonlar (el perküsyonları gibi) (n=8), Orff aletleri (n=4), arp/autoarp/folk arp (n=4), ksilafon (n=3), lir (n=2), boomwhacker⁵(n=1) , Hint flütü (n=1), klarnet (n=1), cello (n=1), obua (n=1), yerel Amerikan Flütü (n=1), blok flüt (n=1) ve mızıkta (n=1) yer almaktadır (Lam, 2007: 20-21).

The Bonny Method of Guided Imagery and Music (GIM); 1970 yıllarında müzisyen ve psikoterapist H. Bonny'nin geliştirdiği bir müzik terapi metodudur. Psikoterapide müziği- özellikle klasik müziği- temel olarak alan metotta, içsel deneyimlerin dinamik bir şekilde dışa vurumu esas alınmıştır (Goldberg, 1995:112). Metodun uygulanışı, bireyin bir yere uzanarak gözlerini kapatıp, hayatını büyük bir resim olarak hayal etmesi, müzik eşliğinde terapist tasvir etmesiyle başlamaktadır. Fonda dinletilen müzikler, Beethoven, Brahms, Mozart, Debussy, Rachmaninov, Vivaldi gibi önemli klasik müzik bestecilerinin eserlerinden oluşmaktadır. Metodun önemi bireye müzik eşliğinde hayal gücünü kullanmasını sağlamak olduğu söylenebilir. Müzik burada önemli bir partner görevi görmektedir. Hayalindeki resmi anlatan bireyi dinleyen müzik terapist, çeşitli yönlendirmelerle problemi saptar ve çözmeye yönelik çalışmalarda bulunur. Bu problemler bazen anıların içerisinde bazen de terapistin sorduğu basit soruların içerisinde bireyin verdiği tepkiler doğrultusunda saptanabilir. Yaklaşık 25-30 dakika süren seansta müzik sona erdiğinde gözlerini açan birey, dış dünyaya geri döner ve hayata daha olumlu yaklaşır⁶. Bu metot, bireyin bilinçaltında yer alan negatif durumları (olayları), çeşitli endişe, korku, stres vb. çeşitli olguları en aza indirmeye yarayan bir metot olarak da görülebilir. Son yirmi beş yılda hızla yayılan bu metot, başta Amerika olmak üzere, Meksika, İngiltere, İsviçre, Danimarka, Kuzey Kore, Avustralya, İtalya, Norveç, Avusturya, Almanya'da da uygulanmaktadır.

* Kliniksel doğaçlama, bu çalışmada özel olarak kullanılmıştır. Doğaçlama, her müzik terapi metodunun içerisinde olan önemli bir öğedir. Söz konusu araştırma hastaneler ve kliniklerde olduğu için hastalar üzerinde tedavi amaçlı kullanılan doğaçlama tekniği, kliniksel doğaçlama olarak araştırmacı tarafından ifade edilmiştir.

⁵ Birbirinden farklı renkler ve çeşitli ebat ve kalınlıktaki plastik tüplerden oluşan, malet ile çalınan bir tür çalgı. Bu çalgı aynı zamanda pentatonik tınılar çıkarmaktadır.

⁶www.gim-trainings.com

Analitik Müzik Terapi; Metodun, Nordoff&Robbins müzik terapi metodu ile birleşik çalışma disiplinine sahip bir metot olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle Nordoff&Robbins Müzik Terapi metodu, Analitik Müzik Terapi metodunu da içine alan bir metot olarak literatürde yer almaktadır. Metot, Priestley tarafından geliştirilen bir müzik terapi metodudur. 1994 yılında yayımlanan “Analitik Müzik Terapi Makaleleri” isimli kitabında belirtilen, Analitik Müzik Terapi isimli makalesinde (1983), bu metot hakkında kesin bir tanım belirtmemek ile birlikte metodu, müzikal etkileşimin bir şifa kaynağı olarak gördüğünü söylemektedir (Priestley,1994:8). Priestley, ilk olarak bu metodu psikiyatrik vakaların bulunduğu hastanelerde uygulamaya başlamıştır. Kişinin savunma mekanizması üzerine giden Priestley, müzik aracılığı ile (doğaçlama ve vokal olarak) bireyi analiz etme yoluna gitmiştir. Vakaları bu yol ile sınıflandırmış, bu sınıflandırmaları Gestalt Terapi ve Psikosentezlerin dayandığı teknikler ile yapmıştır.

Priestley’e göre Analitik Müzik Terapi metodunu uygulayan terapist, eğitiminin öncesi ve sonrasında tecrübelerini iyi analiz edebilen ya da analitik psikoterapi alanında tecrübe sahibi olan iyi derecede müzisyen özelliğine sahip kişiler olmalıdır. Aynı zamanda keman çalan Priestley, piyanoda doğaçlamalar dışında oda müziğinin de metodunu geliştirmede yardımcı bir faktör olduğunu belirtmektedir (Priestley; 1994:10). Bu terapide müzik; vokal, enstrümental, vücudu enstrüman gibi kullanmaya çalışmak, bilinçli sessizlik olarak dört şekilde kullanılır. Müziğin analitik müzik terapide kullanılan bu dört şekli, bireyin içsel müzik bilincini geniş alanlara yaymaya çalışarak kendisini rahatlaması ve daha iyi ifade edebilmesi açısından son derece önemli olduğu söylenebilir.

Almanya’da çocuklar üzerinde Analitik Müzik Terapi çalışmaları yapan Wolfgang Mahns, okula gitmek istemeyen bir çocuk ile terapi sırasında piyano, ksilofon, vibrafon, davul, bateri, ziller, çan çubukları, mızıklar, küçük çubuklar, minik davullar, autoharp⁷ dışında bir de masa üzerinde ses kayıt cihazı buldurmuştur. Öğretmeni ve velisinden aldığı ön bilgilerden sonra terapist, çocuk ile ilk buluşmasında içe dönük, zayıf olduğunu gözlemlemiştir. Bu ilk seans olumsuz sonuçlanmış, çocuk ile bir iletişim kurulamamıştır. Fakat terapistin çeşitli enstrümanlar ile doğaçlama yapması, çocuğun dikkatini çekmiş, bir süre sonra birlikte farklı enstrümanlar ile doğaçlama yaptıkları belirtilmiştir. Daha sonraki seanslarda terapist, aldığı çeşitli notlar doğrultusunda çocuk ile iletişime geçerek bu terapi yöntemi ile okula gitmek istememe sorununu aşmada önemli bir yol katetmiştir (Mahns,2002:95).

Nordoff&Robbins Müzik Terapi temelini; Amerikalı besteci-piyaniist P. Nordoff’un ve İngiltere’de Kimsesiz Çocuklar Bakım Evi’nin okulunda özel eğitime gereksinim duyan çocuklara eğitim veren C. Robbins’in, 1959 yılında Nordoff’un piyano resitali için okula gelmesi ile atıldığı söylenebilir. Resital sırasında Nordoff, terapide sanatın yeri ve önemi ile ilgili projesinden bahseder ve projede ona yardımcı olan okulun psikoloğu Dr. Herbert Geuter’i davet eder. Terapide sanat ve çocukların gelişimi, müziğin çocuklar üzerindeki etkisinden bahseden Geuter ile birlikte Nordoff piyanist ve bestecilik kabiliyetlerini kullanarak sahnede doğaçlama yapmaya başlar. Doğaçlama sırasında çocukların birliktelik içerisinde uyumlu davranışlar sergiledikleri, doğaçlamaya çeşitli mırıltılar ile eşlik ettiği gözlemlenmiştir.(Smith, Patey, 2003:50).Robbins bu sunumdan çok etkilenir ve Nordoff ile çalışmaya başlar. Bunun sonucunda Nordoff&Robbins Müzik Terapi’nin doğduğu söylenebilir. Bu terapi metodu taraflarınca geliştirilerek tüm dünyada özellikle ruhsal problemi olanlar, öğrenme güçlüğü de dahil herhangi bir engel türüne sahip olan çocuk, genç, yaşlı herkese uygulanmaktadır.

Metod uluslararası beş metottan biri olarak seçilen bir metot olmakla birlikte birçok araştırmacı tarafından araştırma konusu olmuştur. Verney ve Ansdell bu metot hakkında, Doğaçlama sırasında müzik terapistin, engelli/zihinsel engelli çocuğun duygu-durumuna göre benzer ritim, vuruş, üslup (tarz) benimseyerek çalması gerektiğini belirtmişlerdir (Verney, Ansdell,2010:7). Burada amaç duyguların müzik aracılığı ile özgürce sergilenmesi olduğu söylenebilir. Doğaçlamadaki teknik zorluk burada hiçbir önem taşımamakla birlikte performans

⁷Akor çalan bir çeşit kanun.

anında karşısındaki bireyin tepkilerini iyi analiz edebilme ve adaptasyon sağlayabilme becerisinin yüksek olması daha önemlidir. Böylece terapist ile bireyin arasındaki iletişim müzik ile daha da güçlenmiş olur. Birey kendisini müziğe bırakır ve dilediğince duygularını ifade eder.

Nordoff ve Robbins daha sonra kendi isimlerini alan bir kurum kurmuş, bu kurum aracılığı ile birçok engelli / zihinsel engelli çocuğa hizmet vermiştir. Dünya’da en yaygın kurum arasına giren Nordoff&Robbins, müzik terapiyi müzik aletleri bazında yürütmektedir. Müzik terapistler, sanatçılar, gönüllüler ile çeşitli müzik aletleriyle doğaçlama başta olmak üzere; piyano, vürmalı aletler, koro ve bireysel şarkı söylemek, gitar, marimba, ksilofon, vibrofon, mızık, kornet gibi enstrümanları çalmayı öğrenmeye yönelik çalışmalar da yapılmaktadır.

C. Robbins ve C. M. Robbins’in dokuz yaşındaki Avustralya’lı orta derece zihinsel engelli bir kız çocuğu üzerinde Nordoff&Robbins Müzik Terapi’den yola çıkarak, çocuklarda yaratıcı müzik terapi olarak tanımladıkları terapi yöntemine dayalı seanslar yapmışlardır. Bu seanslar boyunca piyano eşlikli çeşitli parçaları birlikte söylemişlerdir. Burada çocuğun müzikal hafızasını güçlendirmeye yönelik çalışma yapılırken, aynı zamanda kendi hafızasını geliştirmeye yönelik bir yol izlediklerini belirten terapistler, terapi süreci sonunda piyanoya sesiyle eşlik eden çocuğun aynı melodileri mırıldandığı gözlemlendiğini belirtmişlerdir (Robbins&Robbins, 1991:46). Özellikle orta derecedeki zihinsel engelli çocukların hafızalarındaki zayıflık göz önünde bulundurulacak olunursa, bu durumun küçümsenemeyecek derecede önemli olduğu söylenebilir.

Ayrıca, Nordoff&Robbins’in geliştirdiği bu müzik terapi metodu, özellikle zihinsel engelli çocukların motor ve bilişsel gelişimlerinde olumlu derecede katkı sağlayabilir. Zihinsel engelli çocuğun müzik aletleri ile terapide yer alması, müzik aracılı ile yapabilirliğini en üst seviyeye çıkarabilmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu metodun bir başka önemli özelliği ise diğer metotlara göre müzik aletleri bazında tedavilerde daha çok kullanılmasıdır. Böylece, birey burada aktif bir rol oynamaktadır. Nordoff&Robbins müzik terapi metodu ile zihinsel engelli çocuk metot içerisinde kullanılan herhangi bir müzik aleti ile kendisini daha rahat ifade etme imkanı bulabilir, çevresi ve arkadaşları ile daha uyumlu davranışlar sergileyebilir. Diğer bir deyişle, bu metot, zihinsel engelli çocukların davranışlarını daha olumlu ve ılımlı yönde değişmesine / gelişmesine katkı sağlayabilir.

3. Zihinsel Engelli Çocuklarda Müzik Terapi Esaslı Müzik Aletleri ile Tedavi Amaçlı Yapılan Çalışmalar

Zihinsel engelli çocuklar ve müzik terapi üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Özellikle müzik aletleri ile tedavi bazında yapılan müzik terapi çalışmalar içerisinde Wilson ve Smith’in 2000 yılında 1980-1997 yılları arasında yayımlanan bir dizi makaleyi incelemeye yönelik yapmış oldukları araştırması ilgi çekicidir (Wilson, Smith, 2000:95-117). Araştırmacılar, belirtilen tarihler arası toplam on yedi yıl içerisinde yayımlanan makaleleri incelemişlerdir. Ayrıca bu araştırma; engelli, özellikle zihinsel engelli çocuklar için on yedi yıl içerisinde ne türde araştırmalar yapıldığı bilgisine ulaşmak açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma, çeşitli okullarda çalışan müzik terapistlerin, okul ortamlarında müzik terapi yöntemine dayalı çeşitli müzik aletlerinin kullanımı, uygulanabilirlikleri ve müzik terapi yöntemlerine uygunluğu ve ilişkisinin ne yönde olduğunu incelemek amacıyla yapılmıştır. Beş araştırma sorusu müzik terapi literatüründen elde edilen kaynaklar aracılığıyla derlenmiştir. Üç farklı online veri tabanı (ERIC, Psyc INFO, and Article 1st) 1980 ve 1997 arası basılan makaleler taranmış, 0-18 yaş engelli çocuklar üzerinde müzik terapi bazlı araştırmalar incelenmiştir. Sorular ve cevapları şunlardır:

1) Kayda değer hangi müzik aletleri kullanılmıştır?

On yedi yıl içerisinde yapılan bu çalışmalar doğrultusunda elde edilen sonuçlara göre, çok az müzik aleti müzik terapistlerce kullanılmış ve araştırmacılar tarafından keşfedilmiştir. Toplam 41 çalışmada 20’si (%49) isimlendirilen ya da başlıklanan aletlerdir. Geri kalan

çalışmaların %51'i yazarın başlıksız olarak raporlandığı ve genelde dizayn edilmiş (uyarlanmış) ya da orijinal müzik aletleridir.

2) Birden fazla çalışmada bu müzik aletleri kullanılmış mı?

Müzik aletleri tek başına çok az sayıda çalışmada yer almıştır. Sadece 3 farklı alet birden fazla çalışmada yer almakla birlikte, 16 tanesi tek bir çalışmada ismiyle kullanılmıştır**.

3) Makale içerisinde tanımlı bir şekilde kullanımı var mı?

Sadece yirmi çalışmanın üçünde isimlendirilerek kullanılmıştır. Yirmi bir çalışma içerisinde de orijinal haliyle kullanılmıştır. Bu çalışmalarda ayrıca uzmanların dizayn ettiği aletler de bulunmaktadır. Bu müzik aletlerine sadece 6 makalede yer verilmiştir.

4) Müzik aletlerinin kullanımındaki temel amaçlar nelerdir?

Literatürde 6 temel amaç ortaya koyulmuştur. Verileri birbirleriyle karşılaştırma(%39), temel ölçüm ya da öntest ölçümü (%29), tedavilerin yanıt vermesi ya da uygunluğunun tanımlanması (%12), değerlendirmelerin psikometrik tanımlanması (%7), tümünde aletlerin kullanılabilirliği (%7) ve müzikal aralığın tanımlanması (%5).

5) Müzikal ya da müzikal olmayan elementler nelerdir?

Müzikal elementler, Müzik algısı (%37), Müzikal yetenek (%29), Müzikal tercihler (%12), müzik üzerinde dikkat (%2), Müzikal olmayanlar; öz- ifade (dışavurum) (%10), davranışsal tepkiler (%7), bilişsel (kavramsal) gelişim (%2), iletişim (%2).

6) Yapılan bu araştırmalar kimler üzerinde yapılmıştır?

Zihinsel engelli çocuklar (%24), otistik çocuklar (%10), işitsel engelli çocuklar (%17), psikiyatrik vakalar ya da duygusal bozukluklar sahip çocuklar (%22), birden fazla engeli olan çocuklar (%5), fiziksel engelli çocuklar (%2) üzerinde yapılmıştır.

Bunt'un 2003 yılında asosyal, fiziksel, zihinsel, psikolojik sorunlarından dolayı içe dönük çocuklar üzerine yaptığı çalışmada, başta müzik eğitimcileri ve araştırmacılarıyla birlikte olmak üzere bu çocukların toplumda daha sosyal ve dışadönük bireyler olmalarına yönelik değişimler içermeyi hedeflediği müzik terapi çalışmalarına yer verilmiştir. Üç bölümden oluşan araştırmanın ilk bölümünde Bunt; müzik terapinin tanımından ve çocuklar üzerinde faydalarından bahsetmiştir. İkinci bölümde ise İngiltere'deki müzik terapi çalışmalarına ve çocuklar üzerinde yapılan güncel çalışmalara değinmiştir. Son olarak üçüncü bölümde ise müzik eğitimcileri ve araştırmacıların daha önce de belirtildiği üzere daha sosyal ve dışa dönük bireyler olmaları yönündeki değişim ve yakın uyumlarını içeren çeşitli çalışmalar yer almıştır (Bunt, 2003:179-195).

İlk bölüme ayrıntılı bakıldığında, müzik terapiye başlamadan önce çocuk ile terapist arasındaki iletişimin sağlanmasından bahsedilmiştir. Sık sık çocuk ile görüşmeler, onun ilgi alanlarına girilmesi ve yakın iletişime dayalı güven duygusunu aşılamanın önemi üzerine durulmuştur. Çocuk ve terapist özel müzikal parametreler ve yapılar üzerinde odaklanmışlardır. Müzik aleti aracılığı ile (ksilofon, vibrafon, marimba, piyano, çeşitli küçük perküsyon aletleri), terapistçe doğaçlamalar (tempo, tını, süre, ses, zaman, melodi, armon vb.) yapılarak çocuğun müziğe ve müzik aleti ilgisine odaklanılmıştır. Stern (1985) ve Roberts(1996) tarafından yapılan bir çalışmada, çocuğun nefes alışverişi ve el hareketleri piyano aracılığı ile uyumlu hale dönüştürülmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, 1974'te Amerikan besteci ve piyanist Paul Nordoff ve İngiliz Koleji Eğitim Bölümü'nden Clive Robbins müzik terapi alanında drama, müzikal algı kursları ve çeşitli çalışmalar yapmıştır (1958-2002). Ayrıca 2000 yılından önce Profesyonel Müzik Terapistleri Birliği (APMT) tarafından organize edilen 159 okuldan 93 müzik terapist çocuklara hizmet etmiştir. Bu çocukların %5'i zihinsel çocuklardan oluşmaktadır. Olumlu birçok sonuç elde edilmiştir. Bunlar; çalışmadan memnuniyet (%93.7), genel olarak çocukların terapiye

** Yapılan bu çalışmada müzik aletlerinin isimleri tek tek belirtilmemiştir.

katılımı (%92.4) kendi engel grupları içerisinde genel olarak problemlerinde iyileşme (%89.3), okulda eğlenceli vakit geçirme (83.6), Öğretmenleri ve arkadaşları ile iyi ilişki kurabilme (%82.3), Takımın parçası olma (%68.6)dir.

Üçüncü bölümde ise, müzik terapistin öğrenme grubu olarak adlandırdığı 12 yaşında bir grup engelli çocuk herhangi bir okulda engelsiz yaşdaşları arasına koyulmuştur. Çeşitli müzikal aktivitelere katılan bu gruba terapist her geldiğinde öğrencilerin (engelli-engelsiz) birbirleri ile bu süreci onararak geçirmişlerdir. Müzikal aktivitelerden en belirgin olanı bir müzik aleti ile iletişim ve müzik dinlemektir. Daha sonra bu grup aynı çalışmalarını çevresel bir ortamda da yapmıştır. Müzik aletleri eşliğinde şarkılar söylenmiştir. Burada önemli olan, engelli çocukların yaşdaşlarıyla bir alışveriş içerisinde olduğudur. Birlikte vakit geçirdikçe bazı becerilerinde (öz-bakım, uyum, sosyal) olumlu gelişmeler gözlemlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Zihinsel engelli çocuklarda müzik terapi ile tedavide kullanılan müzik aletleri hakkında yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, Onuncu Dünya Müzik Terapi Kongresi'nde kabul gören beş metottan özellikle H. Bonny'nin 1970 yılında geliştirdiği "The Bonny Method of Guided Imagery and Music (GIM)" ile P. Nordoff ve C. Robbins'in 1960'larda geliştirdikleri "Nordoff&Robbins Müzik Terapi" metotlarının çeşitli kurumlar, (bakım evleri, rehabilitasyon, özel eğitim merkezleri vb.) daha sık kullanıldığı görülmektedir. Diğer üç metodun ise daha çok klinik ve hastanelerde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca zihinsel engelli çocukların müzik terapi amaçlı enstrüman bazındaki tedavilerin kullanım yerleri müzik terapi merkezleri, rehabilitasyon, özel eğitim merkezleri, klinikler, hastaneler şeklinde farklılık göstermektedir.

Zihinsel engelli çocuklarda müzik terapi sırasında kullanılan müzik aletleri sırası ile; "Davranışsal Müzik Terapi" metodunda genellikle gitar ve piyano eşliği ile doğaçlama ağırlıklı olmak üzere, eşlikli şarkı söyleme yer almaktadır. Lam'in 2007 yılında Amerika'daki zihinsel sağlık biriminin de içerisinde bulunduğu klinik ve hastanelerde yapmış olduğu araştırma sonuçlarına terapi amaçlı en sık kullanılan müzik aletleri gitar ve sestir. Daha sonra sırası ile; davul, yardımcı perküsyonlar (el perküsyonları gibi), Orff aletleri, arp/autoarp/folk arp, ksilofon, lir, boomwhacker⁸, Hint flütü, klarnet, cello, obua, Yerel Amerikan Flütü, blok flüt ve mızıka yer almaktadır⁹.

Priestley tarafından geliştirilen "Analitik Müzik Terapi" metodunda ise piyano ile doğaçlama yer almaktadır. Ayrıca, Almanya'da bu metod üzerinde Mahns'ın yaptığı bir araştırmada terapistin piyano dışında ksilofon, vibrafon, davul, bateri, ziller, çan çubukları, küçük çubuklar, minik davullar ve autoharp kullandığı görülmektedir.

Analitik Müzik Terapi'nin daha çok psikoanalitik bir yöntem izlediği görülse de zihinsel engelli çocuklar üzerinde henüz bir çalışmaya ulaşamaması dikkat çekicidir. Bu metodun daha çok savunma mekanizması aşırı olarak görülen, kişilik bozukluğu, depresyon gibi rahatsızlığı olan bireyler üzerinde uygulandığı da ayrıca söylenebilir.

"Nordoff&Robbins Müzik Terapi"de ise, özellikle kurucuları P. Nordoff ve C. Robbins'in aynı isimli kuruluşlarında özellikle engelli/zihinsel engelli çocuklara yönelik faaliyetler gösterdiği görülmektedir. Piyano, vurmali aletler, koro ve bireysel şarkı söylemek, gitar, marimba, ksilofon, vibrafon, mızıka, kornet gibi müzik aletleri bu metot içerisinde kullanılmaktadır. Özellikle 1991 yılında Avustralyalı orta derecede zihinsel engelli bir kız çocuğu üzerinde piyano eşlikli parçalar söylenilerek hafızasını güçlendirmeye yönelik çalışmaları, zihinsel engelli çocuklarda müzik aleti bazında müzik ile tedavinin uygulanışı açısından önem taşımaktadır.

⁸ Birbirinden farklı renkler ve çeşitli ebat ve kalınlıktaki plastik tüplerden oluşan, malet ile çalınan bir tür çalgı. Bu çalgı aynı zamanda pentatonik tınılar çıkarmaktadır.

⁹ Oranlar için bkz., s. 9.

Wilson ve Smith'in 2000 yılında 1980-1997 yılları arasında yayımlanan makaleleri incelemeye yönelik yapmış oldukları araştırmada 0-18 yaş engelli çocuklar baz alınmıştır. İncelenen makalelerin %24'ünün zihinsel engelli çocuklar üzerinde olduğu görülmüştür. Bu çalışma müzik aleti ile müzik terapi bazında tedavileri içermemekle birlikte daha çok, çocukların tedaviye verdiği yanıtların analizi şeklinde yapılmıştır.

Bunt'un 2003 yılında zihinsel çocuklar da dahil olmak üzere, asosyal, fiziksel, psikolojik sorunlarından dolayı içe dönük çocuklar üzerine yaptığı çalışmada ise; terapistin yaklaşımı, kullandığı müzikal öğeler ve enstrümanlar belirtilmiştir. Ksilofon, vibrafon, marimba, piyano, çeşitli küçük perküsyon aletleri kullanılan müzik aletleridir. Müzik terapist tarafından yapılan çeşitli müzikal öğeleri (tempo, tını, süre, ses, zaman, melodi, armoni vb.) barındıran doğaçlamalar da yer almaktadır. Bunt, çalışmasında ayrıca, P. Nordoff ve C. Robbins'in de içerisinde bulunduğu %5ini zihinsel engelli çocukların oluşturduğu araştırmada, yüzdeleri yüksek olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar sırasıyla, çalışmada memnuniyet (%93.7), genel olarak çocukların terapiye katılımı (%92.4) kendi engel grupları içerisinde genel olarak problemlerinde iyileşme (%89.3), okulda eğlenceli vakit geçirme (83.6), Öğretmenleri ve arkadaşları ile iyi ilişki kurabilme (%82.3), Takımın parçası olma (%68.6)'dır. Ayrıca Bunt, çalışmasında 12yaşındaki bir grup engelli çocuk ve yaşdaşlarıyla grup terapisi düzenlemiştir. Enstrüman ile doğaçlama ve eşlikli şarkı söylemenin yer aldığı seanslarda, birlikte vakit geçiren engelli-engelsiz çocukların uyumlu davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir.

Ayrıca araştırmacıların yapmış oldukları araştırmaları hangi müzik terapi metoduna dayandırdıklarını belirtmemeleri dikkat çekicidir. Buna bağlı olarak müzik terapistin herhangi bir ya da birkaç metodtan yola çıkarak uygulamaya gidebilmesi söz konusu olduğu söylenebilir.

Günümüzde engelli / zihinsel engelli çocuklar ve müzik terapi -özellikle müzik aletleri aracılığı ile müzik terapi- üzerine yapılan bu çalışmaların dışında günümüzde birçok kurum da çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu kurumların en yaygın olanları Nordoff&Robbins ve Prelüd Müzik Terapi'dir. Bu iki kurum özellikle engelli/zihinsel engelli çocuklar üzerinde müzik aleti ile müzik tedavi uygulamaktadır. Her iki kurumda başta piyano olmak üzere çeşitli aletler ile doğaçlamalar yapılmaktadır. Doğaçlama dışında zihinsel engelli çocuk ile müzik aletlerinin kullanımı da sağlanmaktadır. Zihinsel engelli çocuk, müzik aletine dokunabilmekte, yapılan doğaçlamalar sırasında istediği bir alet ile eşlik etmeye çalışmakta ya da şarkı söylemeye, koro ile şarkı söylemeye çalışmaktadır. Nordoff&Robbins'te kullanılan müzik aletleri sırasıyla; vurmali aletler (zil, tef, trampet, davul, gong, tumba, kastaniyet, çeşitli el zilleri vb.), piyano, org, gitar, marimba, ksilofon, vibrafon, mızık, kornettir. Akordion, keman ve flüt Nordoff&Robbins'te daha çok uzmanlarca eşlik amaçlı çalınan müzik aletleridir.

Diğer bir müzik terapi merkezinde ise kullanılan aletler; Paddle Drum, Small Cabasa, A Transpan Rainstick, Kokiro, ShakerEggs¹⁰'tir. Bu aletlerin tamamen engelli/zihinsel engelli çocuklar için tasarlanmış olan ve kullanım açısından rahat olduğu söylenebilir.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre en sık kullanılan müzik aletinin piyano, gitar ve çeşitli vurmali aletler (davul, zil, ksilofon, vibrafon, marimba, küçük perküsyon aletleri) olduğu görülmektedir. Bu müzik aletlerini daha sonra Orff aletleri ve arp/autoarp/folk arp izlemektedir. En az kullanılanlar ise boomwhacker, çeşitli flütler (hint, amerikan, blok), mızık vekornet'tir. Akordion, keman, piyano, arp, klarnet, cello, obua ise eşlik olarak kullanılmaktadır. Bu müzik aletleri dışında müzik terapistler ayrıca terapi sırasında

¹⁰PaddleDrum: Gövdesi deriden yapılmış, tenis raketini andıran bir çeşit vurmali enstrüman. Üzerinde top sektirilerek veya malet ile vurularak çeşitli sesler elde edilir. Small Cabasa; silindir etrafına geçirilen küçük metal zillerden oluşan bir tür vurmali enstrüman. Sapından tutulmak suretiyle sallayarak veya kendi etrafında döndürülerek çalınır. A Transpan Rainstick; Kızıldenizlerin yağmur borusu olarak da isimlendirilen bir tür ritim enstrümanı. Kokiro; Kısa tahtaların, birbirine yatay bir şekilde bağlanmasıyla oluşan bir tür enstrüman. İki elle tutulup, her bir elin aşağı ve yukarı hareket edilmesi ile ses çıkarılması sağlanır. ShakerEggs; renkli sert plastikten üretilmiş yumurtaların içerisinde farklı boyut ve ağırlıklarda boncuklar bulunmaktadır. Avuç içinde sallayarak çalınan bir enstrüman.

kendilerinin uyarladıkları aletleri de kullanmaktadırlar. Bunlar sırasıyla, Paddle Drum, Small Cabasa, A Transparan Rainstick, Kokirol, Shaker Eggs'tir.

Engelli, özellikle zihinsel engelli çocuklarda müzik terapide müzik aleti kullanımına yönelik çalışmalar göz önünde bulundurularak, müzik terapistçe yapılan doğaçlamaların sık olarak kullanıldığı görülmektedir. Buna bağlı olarak, doğaçlamanın müzik terapi sırasında müzik aleti ile zihinsel engelli çocuğun tanışması, yakınlaşması açısından önemli bir öğe olduğu söylenebilir. Ayrıca eşlikli veya koro ile şarkı söylemek de müzik terapi seanslarında önemli bir yer teşkil etmektedir. Birlikteliği oluşturmaya dayalı olduğu söylenebilen bu yöntem yine en sık kullanılan yöntemler arasındadır.

Ülkemizde engelli çocuklar özellikle zihinsel engelli çocuklar üzerinde müzik aletleri ile müzik terapi yöntemlerinin uygulanma sıklığı son derece azdır. Buradan yola çıkılarak ülkemizdeki zihinsel engelli çocuklara yönelik çeşitli müzik terapi çalışmaları, yerel müzik aletlerimiz de dahil pek çok alet müzik terapi metotlarına dayalı enstrüman bazlı tedavilerde kullanılmalıdır. Ayrıca bir müzik aleti ile doğaçlamanın, zihinsel engelli çocuk üzerinde tedaviye motive olması açısından son derece önemli bir etken olabileceği söylenebilir. Böylece zihinsel engelli çocuk müzik aleti ile tanışması ve daha sonraki seanslarda ise onunla bütünleşmesi sağlanabilir. Herhangi bir müzik aleti ile tanışan ve terapistin de yardımı ile çalmaya çalışan zihinsel engelli çocuğun zaman içerisinde gerek motor, sosyal, uyum, gerekse bilişsel, duygusal gelişiminde belirli oranlarda bir artış gözlenebilir.

KAYNAKÇA

- ANTRIM, Doron (2006). Music Therapy, *The Musical Quarterly*, August, 2006, JSTOR.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi, Özürlülük Arş. Ve İstatistik Daire Bşk.(2002). Özürlülük Araştırmaları, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri, Ankara. ISBN: 975 - 19 - 3596 - 2
- BENZON, Ronaldo (2007). "The Benzon Model", *Nordic Journal of Music Therapy*, Vol 16, Issue 2, pp. 148-159.
- ÇOBAN, Adnan (2005). Müzikterapi, Ruh sağlığı İçin Müzikle Tedavi, İstanbul: Timaş Yayınları.
- DUNJA, Degmecic, POZGAIN, Ivan, FILAKOVIC, Pavo (2005). "Music as Therapy", *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, Dec. 2005, JSTOR.
- Dünya Engelliler Vakfı (2010). " Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu", İstanbul.
- ERİPEK, Süleyman (1996). "Zihinsel Engelli Çocukların Tanımı", *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 6, S.2, (1996); 81-87, Eskişehir.
- GOLDBERG, Frances, Smith (1995). *The Bonny Method of Guided Imagery and Music*, England: The Art and Science of Music Therapy: A Handbook, Harwood Academic Pub. pp. 112-128.
- HICKY, M., MOODY, R. (2010). Don Leonard Remembered Through Music Program, *Holy Angels Heartline*, Winter 2010.
- KOCA, Canan (2010). Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu, Dünya Engelliler Vakfı, İstanbul: 2010.
- MAHNS, Wolfgang (2002). *The Psychodynamic Function of Music in Analytical Music Therapy with Children*, Analytical Music Therapy, Edited by Eschen, J., UK: Jessica Kingsley Publish. Ltd.,
- PRIESTLEY, Mary (1994). *Essays on Analytical Music Therapy*, USA: Barcelona Publish., ISBN 0-9624080-2-6.
- ÖZGÜR, İskender (2008). *Engelli Çocuklar ve Eğitimi, Özel Eğitim*, Adana: Karahan Kitabevi.
- SMITH, Rachel, Darnley, & PATEY, Helen (2003). *Music Therapy*, Sage Publications Ltd., UK.
- SUCUOĞLU, Bülbün, KIRCAALİ, İftar, Gönül, TEKİN, İftar, Elif, KANER, Sema, BAKKALOĞLU, Hatice (2009). *Zihinsel Engelliler ve Eğitimi*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- T.C. BAŞBAKANLIK ÖZÜRLÜLER İDARESİ, ÖZÜRLÜLÜK ARAŞTIRMALARI VE İSTATİSTİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI (2006). *Özürlülük Araştırmaları, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri*, Ankara, 2002.
- TUFAN, İsmail, ARUN, Özgür (2006). *Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 İkincil Analizi*, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu, TÜBİTAK, Proje No: SOBAG-104K077, Ankara.
- VERNEY, Rachel, ANSDELL, Gary (2010). *Conversations on Nordoff-Robbins Music Therapy*, The Nordoff-Robbins Music Music Monograph Series , Vol., 5., Barcelona Publishers, ISBN 13: 978-1-891-278-57-0.
- WAGNER, Gabriela (2007). "The Benzon Model of Music Therapy", *Nordic Journal of Music Therapy*, Vol. 16, Issue 2.
- WILSON, Brian, L., SMITH, David, S. (2000). "Music Therapy Assessment in School Settings: A Preliminary Investigation", *Journal of Music Therapy*, Vol., 37, p., 95-117, by the American Music Therapy Association, Summer, 2000.

İnternet Kaynakları:

- www.biblioteca.org.ar MADSEN, Clifford K., "A Behavioral Approach to Music Therapy".
- www.gim-trainings.com
- <http://www.nordoff-robbins.org.uk/>
- www.preludemusictherapy.com/instruments